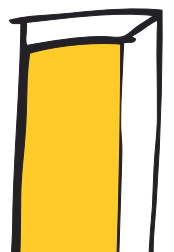
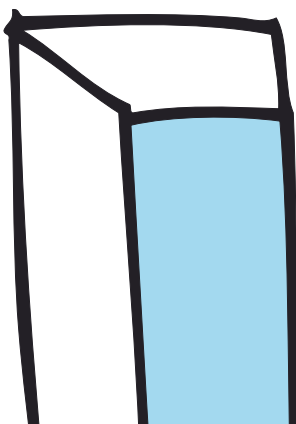
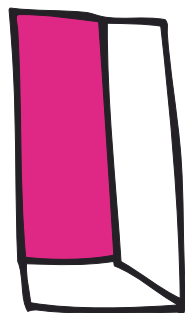
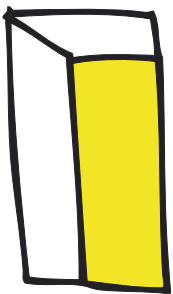
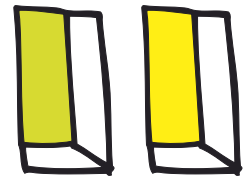
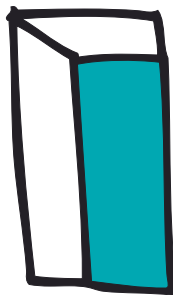
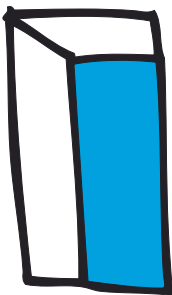
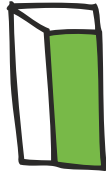
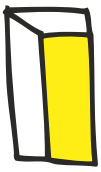

CEĻĀ UZ PIEEJAMA UN DAUDZVEIDĪGA MĀJOKĻA PROGRAMMU RĪGAI

RĪGAS PILSĒTAS ARHITEKTA KONFERENCE 2019

RĪGAS PILSĒTAS ARHITEKTA BIROJA MOBILĀ KONFERENCE 2019. GADĀ ZINĀŠANAS BŪS JĀNOPELNA, EJOT TĀM PAKAĻ UN ATRODOT TĀS PILSĒTVIDĒ CEĻĀ UZ PIEEJAMA UN DAUDZVEIDĪGA MĀJOKĻA PROGRAMMU RĪGAI

Līdz šim Rīgas pilsētas arhitekta konferencēs esam pētījuši un sprieduši par Rīgai svarīgiem jautājumiem. Nu pienācis laiks pēc zināšanām doties ārpus telpām un ienirt pilsētā.

09.30 Ierašanās

*Katrs dalībnieks aicināts reģistrēties dalībai **divās** ekskursijās – pa vienai katrā no cikliem.*

10.00 Pirmais ekskursiju cikls

1. Artis Zvirgzdiņš – Rīgas kvartāls. Kompleksa mājokļu kvartāla apbūves ideja Rīgas 20. gadsimta pilsētbūvniecībā
2. Aleksandrs Feļtins – Dažādo savas atmiņas! Padomā par Pļavniekiem!
3. Oskars Redbergs – 9 Rīgas stāvokļi. Dzīvojamo ēku apbūves kompleksi bijušo nocietinājumu un priekšpilsētu teritorijā – Rīgas vēsturiskajā centrā 20.gadsimtā.

13.00 Otrais ekskursiju cikls

4. Evelīna Ozola – Eksperimentālās lielpaneļu ēkas Rīgā
5. Ivita Ose – Ekonomiskais mājoklis Rīgā 20. gadsimta sākumā
6. Inga Karlštrēma – Koka mājoklis Rīgā – 19. un 20. gadsimta mijas periodā

15.00 mini-Konference un diskusija

Konferences galvenā daļa ir diskusija ar vairākām ekspertu prezentācijām un izvērstu sarunu par iespēju veidot Pieejama un daudzveidīga mājokļa programmu Rīgai.

- **Sūzane Bauere** (*Susanne Bauer*), Vecākā pētniece, Vīnes pašvaldības pārstāve ANO Eiropas Ekonomiskās komisijas Pilsētpolitikas, Mājokļu un zemes lietu komitejā un Eurocities pilsētattīstības darba grupas vadītāja.
- **Edmunds Valantis**, Ekonomikas ministrijas Valsts sekretāra vietnieks;
- **Aivars Gontarevs**, Rīgas Namu Pārvaldnieks valdes priekšsēdētājs.

Diskusiju vada **Gvido Princis**, Rīgas pilsētas arhitekts

Diskusijā spriedīsim par šī brīža situāciju un nākotnē paveicamo, lai veidotu ilgtspējīgu mājokļa politiku Rīgā un citur Latvijā.

18.30 Noslēguma sarunas un pieņemšana

Konferenci atbalsta

CEĻĀ UZ PIEEJAMA UN DAUDZVEIDĪGA MĀJOKĻA PROGRAMMU RĪGAI

#mājoklis_ikvienam

Ikvienam ir tiesības uz mājokli – dzīvi cieņpilnos apstākļos, drošībā un mierā. Starptautiskie cilvēktiesību akti runā par šo tiesību minimālo standartu, un katrai tos apstiprinājušajai dalībvalstij atbilstoši saviem resursiem jātiecas to nodrošināt.

Kopš Latvijas Republikas atjaunošanas 1991.gadā mājoklis kā cilvēka dzīves pamatvajadzība arhitektūras un politikas diskursā apskatīts fragmentāri, pamatā atstājot šī jautājuma risināšanu brīvā tirgus pārziņā. Tikmēr Portugāles parlaments ar 2019. gada jūlijā pieņemtu likumu noteicis juridisku pamatu, lai mājokli uzskatītu par pilsoņu tiesībām.

Saskaņā ar ANO¹², kā arī vairākumā valstu pieņemtajiem cilvēktiesību aktiem palīdzība mājokļa nodrošināšanā prioritāri sniedzama personām, kuras objektīvu iemeslu dēļ (veselība, ekonomiskais stāvoklis u.c.) nespēj īstenot šīs tiesības saviem spēkiem.

Tiesības uz mājokli ietver plašāku jēdzienu kopumu, neaprobežojoties ar *mitekli* vien, tāpēc profesionāla diskusija ir jāveido ne tikai par mājokļa, bet arī par plašākas dzīves telpas minimālo standartu, tostarp:

- 1) mājokļa pieejamība no izmaksu viedokļa, nodrošinot pienācīgu atbalstu un sociālo mājokli arī tiem, kas objektīvu iemeslu dēļ to nevar nodrošināt paši;
- 2) tā atbilstība cilvēka cienīgiem dzīves standartiem;
- 3) pietiekama pakalpojumu un infrastruktūras pieejamība ap mājokli;
- 4) saprātīgs mājokļa novietojums, kas nodrošina pieeju darba tirgum, pienācīgai veselības aprūpei, izglītībai u.tml.

Līdz ar to saruna par ikvienam pieejamu un daudzveidīgu mājokli Rīgā ir paplašināma un turpmāk saprotama ar plašāku dzīves telpu. Šīs telpas jēdziens ietver ko vairāk par pašu mājvietu un publisko ārtelpu ap to. Tajā iekļaujas arī vide, kurā mājoklis atrodas, un tās nodrošinātā piekļuve pakalpojumiem un vajadzībām, kas ļauj indivīdam pilnvērtīgi funkcionēt mūsdienu sabiedrībā.

#pieejamības, daudzveidības un kvalitātes standarts

Vienojoties, ka mājoklim tā plašākajā nozīmē ir jābūt pieejamam ikvienam sabiedrības loceklim, ir laiks diskusiju izvērst. Turpmāk nepieciešams definēt dažādas pieejamības formas, tās daudzveidības apmēru un mājokļa kvalitātes standartu dzīvojamo namu fondā, kuru mēs kā sabiedrība esam gatavi veicināt ar nodokļos nomaksājamiem līdzekļiem.

Mājokļa pieejamība aplūkojama gan no ekonomiskā skatupunkta, gan pēc tā novietojuma pilsētā ar mērķi novērst fiziskus šķēršļus iekļūšanai telpā. Finanšu kontekstā jāapzinās, ka saskaņā ar OECD Ekonomikas pārskatu par Latviju³ un Ekonomikas ministrijas veiktu tirgus aptauju⁴ aptuveni 80% Latvijas māsaimniecību nevar atļauties īrēt mūsdienu būvniecības standartiem un energoefektivitātes prasībām atbilstošu mājokli, jo viņu ienākumi nav pietiekami augsti. Mājokļa novietojums pilsēttelpā vērtējams daudzveidīga sabiedriskā transporta, darba tirgus, izglītības un aprūpes pakalpojumu pieejamības kontekstā. Te nevajadzētu aizmirst par pilsētas centieniem mazināt privātā transporta īpatsvaru un vajadzētu tuvināties starptautiskajiem klimata pārmaiņu ierobežošanas mērķiem. Novārtā nedrīkst atstāt vides pieejamības jautājumus sabiedrības locekļiem ar kustības un citādiem

¹ ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja 1991. gadā pieņēma Vispārējo komentāru Nr. 4

² ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas (1948) 25. pants paredz, ka katram ir tiesības uz mājokli

³ OECD Ekonomikas pārskats par Latviju (2017) <http://www.oecd.org/economy/surveys/Latvia-2017-OECD-economic-survey-overview.pdf>

⁴ Ekonomikas ministrijas informatīvajā ziņojumā "Par atbalstu īres mājokļu būvniecībai reģionos" aplēsts, ka šī brīža īres maksājumus par 50 m² dzīvokli un tā komunālos maksājumus (450–530 €) nevar atļauties gandrīz 80% māsaimniecību. Aprēķinos pieņemts, ka mājokļa izmaksas nedrīkst pārsniegt 30% no māsaimniecības kopējā budžeta. <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40463859>

ierobežojumiem, rēķinoties arī ar senioru un jauno vecāku pārvietošanās vajadzībām. Pieejamība jā saglabā visos tirgus segmentos – īres mājoklis, īpašumā iegādājams mājoklis un sociāli subsidēts mājoklis.

Domājot par kopējā pieejamā mājokļu fonda atjaunošanu un pilnveidi, svarīgs aspekts ir saglabājamā **mājokļu daudzveidība** gan formā un piedāvātajā dzīves telpas kvalitātē, gan cenas un lietošanas tiesību kategorijās. Izvēlētajiem tirgus atbalsta mehānismiem ir jāveicina kā publisku līdzekļu finansētas, tā arī privātā sektora attīstītas dzīvojamās platības rašanās tirgū.

Visbeidzot, diskusijas laikā ir nepieciešams definēt **Rīgas mājokļa un dzīvojamās vides standartu**, izvērtējot esošo mājokļu kvalitāti, nodrošinājumu un pieejamību. Noteiktajam standartam (nākotnē – aktuālo prasību minimumam) jākalpo par vadlīniju, nosakot minimālās prasības gan jaunbūvējamām dzīvojamām platībām, gan esošo namu pārbūves un energoefektivitātes uzlabošanas darbiem.

Svarīgi atcerēties, ka strauji tuvojas pēdējais brīdis, kurā mājokļa jautājums risināms. Padomju laikos celto namu lietošanas termiņa prognozētās beigas (40–60 gadi), kā arī iespaidīgais šo mājokļu īpatsvars (tajos mīt ap 60% rīdzinieku) tam uzliek skaidru laika rāmi.

#pieteikums_diskusijas_uzsākšanai

Rīgas pilsētas arhitekta birojs jau kopš 2011. gada virza un aktualizē dažādas tēmas saistībā ar pieejamu un daudzveidīgu mājokļu nepieciešamību Rīgas pilsētā. Šo gadu laikā birojs rīkojis vairākas konferences un veicis pētījumus, iniciējis dažāda līmeņa ekspertu diskusijas, uzsācis pilotprojektus, rosinājis studentu un akadēmiskās vides interesi par jomas izpēti, kā arī pārstāvējis Rīgas pašvaldību dažādās Eiropas mēroga iniciatīvās par mājokļa jautājumiem.

Šogad *Attīstības programmas 2021–2027* izstrādes procesā Rīgas pilsētas arhitekta birojam uzticēts vadīt *Pieejama un daudzveidīga mājokļa un Dzīves kvalitāti veicinošas pilsētvides* tematiskā plānojuma darba grupas, kuru galvenais nolūks ir, balstoties uz esošajiem tiesību aktiem, meklēt iespējas rīdziniekiem nodrošināt kvalitatīvu dzīves telpu mājoklī un ārpus tā.

Tāpat aģentūra uzsvērusi nepieciešamību pēc programmas *Pieejams un daudzveidīgs mājoklis Rīgā* un guvusi arī atbalstu tai. Programmā iekļaujamas un vietējam kontekstam piemērojamas *Eiropas Komisijas Pilsētvides iniciatīvas Mājokļu partnerības⁵ (2016–2018)* gala ziņojumā pieņemtās atziņas. Ziņojums uzsver nepieciešamību Eiropas Savienības institūciju mērogā rast labāku normatīvo regulējumu pieejama un daudzveidīga mājokļa politikas aktivizēšanai Eiropā, īpaši jaunajās ES dalībvalstīs, kā arī sekmēt jaunu finanšu avotu novirzīšanu šī mērķa īstenošanai un veicināt labo piemēru un pieredzes apmaiņu valstu un pašvaldību līmenī.

Lai uzsāktu darbu pie paplašinātas programmas *Pieejams un daudzveidīgs mājoklis Rīgā*, mums, nozares profesionāļiem un lēmumu pieņēmējiem, ir jādomā ārpus tā sauktās kastes un iespējamie risinājumi ir jāmeklē, neierobežojot sevi esošo tiesību aktu rāmī. Jauniem risinājumiem, iespējams, būs nepieciešams jauns normatīvais regulējums un jauna pieeja dažādu nozaru savstarpējās sadarbības nodrošināšanai. Tomēr, lai procesā netiktu zaudēta sasaiste ar Rīgai būtiskiem izaicinājumiem, Rīgas pilsētas arhitekta birojs diskusiju strukturēs šādos tematu blokos:

- 1) esošā dzīvojamā fonda renovācija, uzlabojot ēku energoefektivitāti un dzīves telpas kvalitāti;
- 2) jauna dzīvojamā fonda veidošana, izmantojot valsts, pašvaldības un privātā sektora resursus;
- 3) jaunu finanšu atbalsta mehānismu izveide dzīvojamā fonda atjaunināšanai;
- 4) mūsdienīga iekštelpu, pakalpojumu pieejamības un publiskās ārtelpas standarta radīšana nākotnes dzīves vides atbalstam.

⁵ *Eiropas Komisijas Pilsētvides iniciatīvas Mājokļu partnerība (The EU Urban Agenda - Housing Partnership) darbu sāka 2015. gadā ar mērķi rast labāku normatīvo bāzi, jaunus finansējuma avotus un stiprināt zināšanu apmaiņas formātus pieejama un daudzveidīga mājokļa nodrošināšanai Eiropas Savienībā. Mājokļu partnerība gala ziņojumu publicēja 2018. gada nogalē, un tas pilnā apmērā lasīšanai pieejams tīmeklī. <https://ec.europa.eu/futurium/en/housing/housing-partnership-final-action-plan-0>*

RĪGAS KVARTĀLS.

KOMPLEKSA MĀJOKĻU KVARTĀLA APBŪVES IDEJA RĪGAS 20. GADSIMTA PILSĒTBŪVNICĪBĀ [ARTIS ZVIRGZDIŅŠ]

Kvartāls ir viens no pilsētas struktūras pamatelementiem. Modernisma periodā gan attieksme pret šo tradicionālās pilsētas stūrakmeni ir bijusi stipri pretrunīga, nereti nicīga, tomēr mūsdienās, kad varam runāt par paradigmas maiņu pilsētplānošanā un par vērā ņemamiem pilsētu atdzimšanas procesiem visur pasaulē, jaunu elpu iegūst arī kvartāla ideja.

Mājokļu kontekstā Rīgas pilsētas attīstības vēsturē interesanti ir 20. gadsimta centieni īstenot kompleksus kvartālu apbūves projektus. Runa ir par piemēriem, kur viss kvartāls vai vismaz nozīmīga tā daļa ir veidota pēc viena projekta, reizē domājot arī par vienotu iekškvartāla telpu. (Pirmais un zīmīgākais šādas attīstības piemērs Rīgā ir Berga Bazārs, kas tika iesākts jau 19. gadsimta beigās, tomēr tas ir veidots soli pa solim, un to primāri nevar saukt par mājokļu projektu.) Kapitālisma Rīgas centra apbūves struktūrā ierasti ielas mājai paralēli gruntsgabala dziļumā novietota otra un nereti arī trešā ēka, iekšpagalmiem atstājot vien utilitāru lomu.

Nozīmīgākie agrīnie centieni atkāpties no šīs tradīcijas, veidojot mājokļu namus ar plašāku, vienotu iekškvartāla telpu, ir Forburgas kvartāls un Ķergalvja nams, kas celti īsi pirms 1. pasaules kara. Interesanti un vērtīgi Rīgas vēsturiskās pilsētas struktūras elementi ir nedaudzi tā saucamie pilsētas blokmāju projekti, kas tapuši pēc Vīnes parauga 20. gadu nogalē. Pēckara modernisma periodu Rīgas mājokļu apbūvē reprezentē tā saucamie mikrorajoni – lielmēroga dzīvojamie rajoni, kam raksturīgi pavisam cita veida un mēroga kvartāli (angliski: superbloc), ko veido brīvstāvošas sēriju projektu mājas, bet ārtelpā nav jaušamas būtiskas atšķirības starp kvartāla ārpusi un iekšpusi, nav tās smalkās diferenciācijas starp publisko, puspublisko un privāto telpu, kas raksturīga tradicionālajiem kvartāliem. Vēlīnā modernisma un postmodernisma periodā – 70. gadu beigās un 80. gados – Latvijas arhitektūrā jaušami centieni atgriezties pie urbānisma pamatvērtībām, tostarp – reabilitējot tradicionālo kvartālu. Šo ievirzi pārstāv gan piemēri, kur 103. sērijas projekta ēkas adaptētas kvartālu situācijās, gan virkne specprojektu Rīgas centrā un arī nomaļākās vietās.

Ekskursijas laikā klātienē varēs aplūkot vairākus dažādu periodu kvartālu piemērus.

Piezīmes: _____

Artis Zvirgzdiņš

Ieguvis maģistra grādu arhitektūrā Rīgas Tehniskajā universitātē, strādājis arhitektu birojā Sīlis, Zābers un Kļava un Sarma & Norde. Kopš 2005. gada ir arhitektūras platformas A4D redaktors. Publicējis vairāk nekā 200 publicistisku, analītisku un kritisku rakstu par arhitektūras un pilsētas attīstības tēmām platformā A4D, žurnālā Latvijas Architektūra, kā arī dažādos citos izdevumos. Piedalījies ar arhitektūru, pilsētplānošanu un publisko telpu saistītos pētnieciskos projektos, izstāžu veidošanā, darbnīcās un arhitektūras konkursos, uzstājies ar lekcijām un referātiem par arhitektūru, pilsētplānošanu un publisko telpu augstskolās, konferencēs un citos pasākumos.

DAŽĀDO SAVAS ATMIŅAS! PADOMĀ PAR PĻAVNIEKIEM [ALEKSANDRS FEĻTINS]

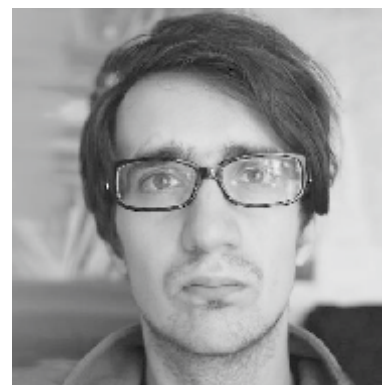
Mikrorajons Pļavnieki-2 ir viens no arhitektoniski interesantākajiem Rīgas mājokļu būvniecības piemēriem. Tā arhitektūra ir veidota vairākos līmeņos: artikulēto formu un struktūru mikrorajona, ēku ansambļa un ēku grupu līmenī. Neskatoties uz to, šī vieta tika stigmatizēta, dažādas sociālās problēmas parādījās 20. gadsimta deviņdesmitajos gados, kā arī sākotnējā arhitektūra kļuva nefunkcionāla mūsdienu kontekstā. Papildus tam mikrorajoni bieži vien minēti daudzskaitlī kā absolūti homogēnas un vienādas apkaimes gan Rīgā, gan citur Eiropā. Ekskursijas nodoms ir atklāt Pļavnieku arhitektonisko daudzveidību un mēģināt revalorizēt to pilsētībūvnieciskās vērtības.

Ekskursija sāksies mikrorajona iekšienē, Jasmuižas ielas rotaļu laukumā, tālāk tiks iziets aplis pa Pļavniekiem-2, dažādiem tā centriem un citām vietām, ieiets Pļavniekos-1, un atpakaļ uz sākuma punktu. Par sākuma punktu izvēlēta dzīvojamās mājas ieeja, lai ekskursija būtu it kā iedzīvotāja ikdienas maršruts un mikrorajona pieredze. Tajā ekskursijas dalībniekiem būs iespēja pieredzēt arhitektūras kompozīcijas variācijas, kurās mīsies atvērtas ielas un noslēgti pagalmi. Visbeidzot tiks pieredzēta pakāpeniska publiskās telpas attīstība, sekojot iedomātai bultai no katra mājokļa uz "āru".

Piezīmes: _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Aleksandrs Feļtins

Pilsētībūvnieks un arhitekts, izglītību ieguvis Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras un pilsētībūvniecības fakultātē, kā arī Delftas Tehniskajā universitātē, kuru pabeidza ar maģistra grādu urbānismā. Pēc studijām strādājis Rīgas pilsētas arhitekta birojā, patlaban ir pašnodarbināts eksperts pilsētplānošanas un arhitektūras jomā. Aleksandra pētnieciskās un profesionālās intereses saistītas ar pēckara dzīvokļu kvartāliem jeb mikrorajoniem. Tematiskais fokuss ir uz ilgtspējīgu to transformāciju, ņemot vērā esošās vērtības un nākotnes izaicinājumus..

DEVIŅI RĪGAS STĀVOKĻI. DZĪVOJAMO ĒKU APBŪVES KOMPLEKSI BIJUŠO NOCIETINĀJUMU UN PRIEKŠPILSĒTU TERITORIJĀ – RĪGAS VĒSTURISKAJĀ CENTRĀ 20.GADSIMTĀ [OSKARS REDBERGS]

Dosimies pārgājienā, lai aplūkotu dažādus 20. gadsimta laikā īstenotus dzīvojamo ēku kompleksas apbūves kvartālus. Iesim pa Pulkveža Brieža ielu, Andreja Pumpura ielu, Elizabetes ielu, Rūpniecības ielu, Vīlandes ielu, Ausekļa ielu u.c. ielām, lai aplūkotu atšķirīgus dzīvojamo ēku apbūves piemērus, kas īstenoti privātu iniciatīvu, pilsētas un valsts iniciētu dzīvokļu būvniecības programmu ietvaros.

Aplūkosim dzīvojamo ēku tipoloģijas, t.s. tās, kurās apvienotas savrup-mājas un īres nama funkcijas. Apskatīsim dažādus īres namu apbūves tipus atšķirīga apbūves blīvuma kvartālos.

Diskutēsim, vai un kāpēc, Rīgas īres nama tipoloģija ir veiksmīgi pielāgojama mūsdienu pilsētnieciskās dzīves prasībām. Domāsim par funkcionālas un sociālas dažādības nodrošināšanu daudzfunkcionālas apbūves kvartālos vēsturiski un mūsdienās. Pievērsīsimies dzīvojamo un īres namu celtniecības vēsturei un to ietekmējošajiem faktoriem. Analizēsim dzīvojamo un īres namu būvniecības procesu dažādos vēstures periodos, lai runātu par veiksmīgiem organizatoriskiem un sadarbības modeļiem starp arhitektiem, īpašniekiem, īrniekiem, kreditoriem un pilsētas pārvaldi.

Noslēgumā domāsim, kā šie piemēri varētu ietekmēt pilsētas ilgtspēju un attīstību nākotnē.

Piezīmes: _____
_____
_____
_____

Oskars Redbergs

Oskars Redbergs ir arhitekts, izglītības inovators un kurators. Viņa galvenais pētnieciskais fokuss ir post-padomju/post-demokrātisko pilsētu transformāciju analīze. Viņš ieguvis arhitektūras maģistra grādu Rīgas Tehniskajā universitātē, mākslas maģistra grādu arhitektūrā Frankfurtē pie Mainas mākslas akadēmijā (Städelschule). 2010. gadā dibinājis un līdz 2015. gadam vadījis Rīgas Jauno arhitektūras skolu RISEBA augstskolā. No 2013. līdz 2015. gadam bijis Eiropas Centrālās Bankas Eiropas Kultūras dienu ceļojošās izstādes “9 Conditions of Riga. Regeneration and transformation of the City Urban Environment and Architecture” kurators un vadītājs. 2018. gadā ieguvis inženierzinātņu doktora grādu arhitektūrā un ar izcilību aizstāvējis doktora disertāciju Brandenburgas Tehnoloģiju universitātē, UNESCO pasaules kultūras mantojuma aizsardzības programmā. Pētījums nosaukums “Pasaules mantojuma vietā – Rīgas vēsturiskā centra teritorijā kopš 1997. gada realizēto vēsturiskās pilsētībūvnieciskās struktūras un arhitektūras transformācijas projektu izvērtējums”.

EKSPERIMENTĀLĀS LIELPANEĻU ĒKAS RĪGĀ [EVELĪNA OZOLA]

50. gadu beigās, PSRS izplatoties lielpaneļu ēku celtniecībai, pavīdēja cerība, ka Latvijā tās varētu būvēt pēc vietējo arhitektu izstrādātiem projektiem. Lai iepazītu jaunā būvveida plānojuma iespējas un apgūtu konstrukciju ražošanu, Rīgas lielpaneļu ēku celtniecības dzelzsbetona izstrādājumu rūpnīca organizēja vairāku eksperimentālu namu projektēšanu un būvniecību.

Pēc arhitektu Modra Ģelža un Dzintara Dribas projekta tapa pirmā eksperimentālā ēka, kas izcēlās ar pārdomātu dzīvokļu plānojumu, rūpīgi nostrādātu ārējo apdari un elegantu kāpņu telpas risinājumu. Par spīti šīs un vairāku tai sekojošo eksperimentālo ēku arhitektoniskajām un konstruktīvajām priekšrocībām, Latvijas arhitektu izstrādātie projekti masveida ražošanā tomēr netika ieviesti.

Ekskursijā būs iespēja iepazīt trīs Ilģuciemā, Saulgožu ielas apkārtnē, uzbūvētās eksperimentālās dzīvojamās ēkas.

Piezīmes: _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Evelīna Ozola

Arhitekta un urbāniste, absolvējusi Delftas Tehnisko universitāti ar maģistra grādu. Raksta un pēta urbāno vidi, bijusi viena no Latvijas ekspozīcijas “Kopā un atsevišķi” autoriem Venēcijas biennāles 16. starptautiskajai arhitektūras izstādei. Pētījusi, kā politiskie, ekonomiskie un sociālie apstākļi ietekmējuši daudzdzīvokļu namu arhitektūras attīstību Latvijā pēdējo simts gadu laikā, un izdevusi šai tēmai veltītu grāmatu “Kopā un atsevišķi”.

EKONOMISKAIS MĀJOKLIS RĪGĀ 20. GADSIMTA SĀKUMĀ

[IVITA OSE]

Greznie, bagātīgi rotātie centra īres nami joprojām mums atgādina par Rīgas kā industriālas Krievijas impērijas nomales pilsētas uzplaukumu 19.–20. gadsimta mijā. Tomēr lielākā pilsētnieku daļa toreiz mita mazos, pieticīgi iekārtotos nomales dzīvokļīšos. Bijušie laucinieki kļuva par pilsētas strādniekiem un īrēja necilu mitekli bez labierīcībām. Populārākais mājokļa tips bija viena istaba un caurstaigājama virtuve.

Apsviedīgākie un uzņēmīgākie laucinieki ieguva izglītību un vajadzīgās iemaņas, lai, ienākot pilsētā, kļūtu par amata meistariem – mūrniekiem, krāsotājiem, podniekiem un būvniekiem. Uzcītīgākie un taupīgākie no viņiem paši kļuva par namsaimniekiem.

Bijušais Tukuma puses saimnieka dēls Mārtiņš Sprosts apguva būvnieka un grāmatveža prasmes un darbojās kā būvuzņēmējs Rīgā un Pēterburgā. Koka divstāvu namu un piecstāvu mūra māju Dārtas ielā 35 (tagad E. Smiļģa iela) viņš īsi pirms 1. pasaules kara cēla sev un atstāja mantojumā savai ģimenei. Nomācošā pārsvarā šeit ir vienistabas dzīvokļīši, un tikai paša saimnieka dzīvoklis var lepoties ar 3 istabām. Būvuzņēmējs ar grāmatveža izglītību zināja, kāds ir pieprasīts un ekonomiski izdevīgs īres dzīvokļa tips.

Izmaiņas politiskajā un ekonomiskajā jomā, kā arī sabiedrības modernizācija pēc 1. pasaules kara stimulēja pieprasījumu pēc cenas ziņā pieejamiem, bet ērtiem un higiēniskiem mājokļiem. Mazie un pārapsviedotie dzīvokļi tika uzskatīti par sociālu problēmu.

Eiropā populāra kļuva municipālā īres māju būvniecība, un šādu praksi izmēģināja arī Rīgā. Sociāldemokrātiski orientētā Rīgas pilsētas valde skatījās “Sarkanās Vīnes” virzienā. Pašvaldības darbinieki tika sūtīti komandējumos, lai izpētītu, kā citviet tiek risināta dzīvokļu krīze. Iespaidojoties no Karl-Marx Hof, Friedrich-Engels Hof, Bebelhof un citu sociāldemokrātu un marksisma filozofu vārdos nosauktu Vīnes municipālo īres māju piemēriem, Rīgā starpkaru posmā tika uzsākta pašvaldības blokmāju un rindu māju būvniecība. Līdz 2. pasaules karam tika realizēti kopumā 7 šādi projekti. Pieprasījums pēc dzīvokļiem pilsētas īres mājās bija milzīgs. Tika stimulēta arī dzīvokļu kooperatīvu izveide. Tomēr kopumā Rīgā starpkaru posmā tieši privātā būvniecība joprojām deva vislielāko artavu dzīvojamā fonda papildināšanā.

Ivita Ose

Ivita Ose studējusi Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultātē, kur 2009. gadā ieguvusi humanitāro zinātņu maģistra grādu vēsturē. Nobeiguma darbā pievērsusies pagājušā gadsimta starpkaru perioda modernās arhitektūras izpētei Latvijā, saistot to ar sociālpolitiskiem un ekonomiskiem aspektiem. Ar priekšlasījumiem par mājokļu arhitektūru uzstājusies Latvijas Nacionālā mākslas muzeja, Rīgas pilsētas arhitekta biroja un Latvijas Arhitektu savienības organizētajos pasākumos. Autore vairākām ar arhitektūras vēsturi un interjeru saistītām publikācijām žurnālā “Latvijas Arhitektūra”, tostarp rakstu sērijai “Latvijas mājokļu estētika 1920–1940”.

Nodarbojas ar dzimtas mantotā nekustamā īpašuma pārvaldīšanu, kā arī vada dizaina un interjera preču mājražošanas uzņēmumu.

KOKA MĀJOKLIS RĪGĀ – 19. UN 20. GADSIMTA MIJAS PERIODĀ

[INGA KARLŠTRĒMA]

Dosimies kopīgā pastaigā pa Kalnciema un Baložu ielu Rīgā, Pārdaugavā. Tās laikā runāsim par Rīgas priekšpilsētām raksturīgiem koka mājokļu tipiem 19. un 20. gadsimtu mijā – laikā, kad lielākā daļa rīdzinieku dzīvoja no koka būvētās mājās. Apskatīsim strādnieka mājo kļa piemēru Kalnciema kvartālā – Melnsila ielā 10b, kur mūsdienās iekārtots koka arhitektūras centrs “Kalnciema kvartāls”. Runāsim arī par raksturīgu vidusslāņa mājokļa tipu – no koka būvētiem daudzdzīvokļu īres namiem Kalnciema un Baložu ielā. Aprunāsimies ne vien par tā laika mājokļa standartiem, bet arī par ideāliem, kā arī par šī perioda koka mājokļu arhitektūru plašākā Rīgas pilsētas apbūves attīstības kontekstā. Noskaidrosim vienkāršu un divstāvu koka jaunbūvju skaita izmaiņas šajā laikā, kā arī to skaita attiecību iepretim mūra jaunbūvēm. Dosimies līdz Āgenskalna ielai, kur apbūvē sāk dominēt starpkaru perioda dzīvojamās mājas, lai īsi pārrunātu apstākļus, kuru dēļ koks kā būvmateriāls pamazām zaudēja savu nozīmi Rīgas arhitektūrā pēc 1. pasaules kara. Piestāsim arī pie Āgenskalna ūdenstorņa, kas pēc 1910. gada būtiski ietekmēja dzīvojamās apbūves attīstības tendences Pārdaugavā.

Tiem, kam nav iespējas apmeklēt ekskursiju 14. novembrī, esat laipni aicināti noklausīties audiogidu par Kalnciema kvartāla ēku būvvēsturi un arhitektūru, ko veidojusi Inga Karlštrēma kopā ar koka arhitektūras centru “Kalnciema kvartāls”. Audiogids latviešu un arī angļu valodā ik dienu ir pieejams Kalnciema kvartāla vīna veikalā ikvienam interesentam.

Piezīmes: _____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Inga Karlštrēma

Inga Karlštrēma ir mākslas un arhitektūras vēsturniece, doktorante Latvijas Mākslas akadēmijā, mākslas kolekciju glabātāja Rīgas vēstures un kuģniecības muzejā; pētī Rīgas industriālās arhitektūras vēsturi, kam veltījusi vairāk nekā 10 zinātniskus rakstus; autore vairāk nekā 20 Nacionālās enciklopēdijas šķirklīem par arhitektūras vēsturi; pētot Rīgas pilsētas apbūves attīstības vēsturi 19. gs. 2. pusē un 20. gs. sākumā, pievērsusies arī šī perioda koka arhitektūras tēmai un veidojusi audiogidu par Kalnciema kvartāla būvvēsturi.

RĪGAS PILSĒTAS ARHITEKTA BIROJS

Rīgas pilsētas arhitekta birojs ir 2005. gadā izveidota pašvaldības aģentūra, kuras mērķis ir sekmēt arhitektūras procesa kvalitāti un pārdomātas pilsētvides attīstību, veicinot Rīgas kā reģiona metropoles konkurētspēju.

Aģentūras galvenie uzdevumi ir:

- sniegt profesionālu atbalstu arhitektūras projektiem, lai sekmētu kvalitatīvas pilsētvides veidošanu pašvaldības administratīvajā teritorijā;
- veicināt arhitektūras procesā iesaistīto pušu sadarbību;
- popularizēt sasniegumus Rīgas arhitektūrā un izglītēt sabiedrību arhitektūras jomā;
- sniegt konsultācijas par normatīvo aktu izstrādi un arhitektoniskās kvalitātes principu ievērošanu pilsētbūvniecībā;
- sagatavot nosacījumus un atzinumus lokālpilānojumiem, detālpilānojumiem un būvniecības iecerēm pašvaldībā;
- definēt analītiskas ievirzes projektu un pētījumu vajadzību Rīgas pilsētas teritorijā.

Pēdējos gados aģentūra par prioritāriem atzinusi šādus jautājumus:

- pieejams un daudzveidīgs mājoklis Rīgā, kā arī kompleksa daudzdzīvokļu namu attīstība;
- veselīga arhitektūras konkursu prakse un sabiedrības līdzdalība pilsētu veidojošos procesos;
- mūsdienīga, sabiedriskā transporta izmantošanā balstīta mobilitāte;
- ilgtspējas prasību un universālā dizaina principu ievērošana nozarē; ar pilsētnieku interesēm samērojama aktīvo un bijušo industriālo teritoriju attīstība.

Aģentūras darbības formas

Rīgas pilsētas arhitekta biroja kā skaitliski nelielas profesionālās institūcijas spēks ir prasmē kopā ar partneriem aktualizēt nozīmīgus jautājumus, kas saistīti ar pilsētvides un dzīves telpas pilnveidošanu, kā arī ilgstoši uzturēt šos jautājumus politiķu, praktiķu un plašākas sabiedrības dienaskārtībā.

Rīgas pilsētas arhitekta birojs ir **vidutājs** starp arhitektūras veidošanā un pilsētvides attīstībā iesaistītajām personām: kolēģiem pašvaldībā un nozares profesionāļiem (pilsētplānotājiem, arhitektiem, inženieriem, ekonomistiem, juristiem un citiem), kā arī būvju pasūtītājiem, īpašniekiem un lietotājiem. Aģentūra tiecas līdzsvarot iesaistīto pušu un pilsētas iedzīvotāju intereses, saglabāt arhitektoniskās kvalitātes, ievērot universālā dizaina un ilgtspējas principus un veicināt sabiedrības gatavību paust savu nostāju un līdzdarboties pilsētas attīstības procesā.

Aģentūrai ir sava **profesionāla padomdevēju institūcija – Rīgas pilsētas arhitekta kolēģija**, kurā darbojas aģentūras partneru – nevaldības organizāciju, valsts institūciju un Rīgas domes struktūrvienību – pārstāvji.

Lai novērtētu arhitektu darbu pilsētā, izceltu un popularizētu sasniegumus arhitektūrā, tādējādi sekmējot pilsētvides attīstību, Rīgas pilsētas arhitekta birojs ik gadu organizē labāko darbu skati "**Gada balva Rīgas arhitektūrā**". Ceļojošā skates darbu izstāde tiek eksponēta Rīgas bibliotēkās un citās publiskās vietās.

Ik gadu aģentūra rīko starptautisku un populārzinātnisku **Rīgas pilsētas arhitekta biroja konferenci** (iepriekš saukta bijušā Rīgas pilsētas arhitekta baltvācieša Reinholda Georga Šmēlinga vārdā), kuras nolūks ir uzturēt pastāvīgu un atklātu diskusiju par sabiedrībai un nozarei nozīmīgiem procesiem pilsētas attīstībā.